

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

TAX CONTROL: GENERAL CHARACTERISTIC

Ліпський В.В.,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

У статті розглянуто питання податкового контролю в розрізі сучасних тенденцій його розвитку. Запропоновано авторське бачення сутності та поняття даного контролю, а також проаналізований такий його аспект, як надання інформаційної та консультативної підтримки платникам податків, на основі чого запропоновано включити до його складу інформаційно-консультативну складову та запровадити контроль за допомогою інформаційних технологій.

Ключові слова: податковий контроль, поняття податкового контролю, електронний податковий контроль.

В статье рассмотрены вопросы налогового контроля в разрезе современных тенденций его развития. Предложено авторское видение сущности и понятия данного контроля, а также проанализирован такой его аспект, как предоставление информационной и консультационной поддержки плательщикам налогов, на основе чего предложено включить в его состав информационно-консультационную составляющую и ввести контроль при помощи информационных технологий.

Ключевые слова: налоговый контроль, понятие налогового контроля, электронный налоговый контроль.

The article deals with the questions of tax control in the context of current trends in its development. The author vision of nature and the concept of control, and it analyzed this aspect as providing information and consultation for taxpayers. Based on what prompted him to include information and consultation of component and introduce control through information technology.

Key words: tax control, tax control concepts, electronic control tax.

Постановка проблеми. У сучасних умовах своєчасне та в належному обсязі надходження платежів до бюджетів є вкрай важливим, бо дозволяє забезпечити фінансування державою її функцій та загалом підтримувати її належне функціонування. Основну частину обов'язкових платежів складають податкові платежі, які справляються з платників у вигляді тих чи інших податків, що останні сплачують на користь держави чи територіальних громад. В той же час значна кількість платників не бажає добровільно сплачувати податки взагалі або сплачувати їх у повному обсязі, прагнучи знизити свої податкові зобов'язання або взагалі ухилитися від сплати того чи іншого податкового платежу. І в цьому випадку вкрай важливим є податковий контроль, який дозволяє не лише забезпечити сплату, а і виявити порушення та запобігти йому.

Загалом податковий контроль забезпечує можливість облікувати платників, отримати про них необхідну інформацію та проконтролювати виконання ними податкового обов'язку. При цьому податковий контроль у його нинішньому вигляді, після прийняття Податкового кодексу України (далі – ПК України), зазнав значних змін і потребує додаткового дослідження, в тому числі в розрізі його взаємодії з іншими видами контролю у сфері сплати обов'язкових платежів.

Стан дослідження. Окремих аспектів податкового контролю у своїх працях торкалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Ю.В. Боднарук, А.В. Бризгалін, Я.В. Билінін, С.С. Васильчук, Л.К. Воронова, Д.О. Гетманцев, В.Д. Єгарміна, Т.О. Єфремова, О.В. Жигаленко, М.В. Карасьова, А.Н. Козирін,

Ю.О. Крохіна, І.І. Кучеров, М.П. Кучерявенко, О.А. Лукашев, Н.А. Маринів, П.С. Пацурківський, С.Д. Пепеляєв, Н.Ю. Пришва, Д.М. Рева, Ю.О. Соловйова, Н.І. Хімичева, О.А. Шевчук та ін. Проте комплексне дослідження податкового контролю з врахуванням сучасних тенденцій його розвитку не проводилося.

Враховуючи вказане, податковий контроль потребує додаткового дослідження в аспектах формування поняття та змісту його правового регулювання, з врахуванням сучасних законодавчих реалій та досягнень фінансово-правової науки. А метою статті є аналіз наукових праць та норм податкового законодавства на предмет визначення поняття та надання загальної характеристики податкового контролю.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах обмеженості фінансових можливостей країни та необхідності інституціалізації нових економічних взаємовідносин держави в особі податкових органів і господарюючих суб'єктів зростає роль податкового контролю як важливого елемента процесу реформування системи адміністрування податків в Україні. Ефективний податковий контроль – важлива складова функціонування податкової системи в економічному та соціальному контексті – з огляду на необхідність забезпечення фінансових потреб держави має базуватись на засадах формування максимально зручних і необтяжливих умов оподаткування бізнесу, у тому числі за рахунок подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, впорядкування системи планування, організації та здійснення податкових перевірок, використання сучасних аналітичних інструментів їх проведення,

що дозволяють визначати приховану податкову базу і запобігти ухилянню від оподаткування, сприяти підвищенню податкової культури, дисципліни у суспільстві та ефективності податкового адміністрування загалом [1, с. 59].

Вітчизняна економічна література останнім часом зміст податкового контролю зводить виключно до проведення податкових перевірок дотримання платниками законодавства про оподаткування та підприємницьку діяльність. У зарубіжній практиці прийнято трактувати податковий контроль дещо ширше – не лише як проведення податкових ревізій і перевірок, а й як систему спостереження за платниками податків. Метою такого спостереження є оцінка дотримання встановлених правил реєстрації та взяття на облік, легітимності господарської та фінансової діяльності, повноти обліку здійснених операцій, правильності обчислення об'єкта оподаткування, визначення податкових зобов'язань і декларування платежів, вивчення податкової поведінки тощо [2, с. 39–40]. Має вказану ваду і правовий підхід до питань податкового контролю, який переважно зосереджується на таких аспектах, як проведення податкових перевірок і виявлення порушників податкового законодавства, в той час як інші аспекти податкового контролю часто залишаються без належної уваги.

Згідно зі статтею 61 Податкового кодексу України податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [3].

В свою чергу, у статті 62 Податкового кодексу України визначаються шляхи здійснення податкового контролю, а саме: ведення обліку платників податків; інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів; перевірки та звірки відповідно до вимог, а також перевірки щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин [3].

Дійсно, облік платників податків, інформація про них та проведення перевірок в комплексі мають давати відповідний позитивний ефект у вигляді належної сплати податкових платежів. А контроль за суміжними сферами, в першу чергу, – готівковим та безготівковим обігом, надає можливість виявити порушення та запобігти несплаті податків. Проте аналіз праць вітчизняних і зарубіжних дослідників крізь призму сучасних податкових трансформацій в Україні дозволяє стверджувати про відсутність комплексних методів оцінювання та системного моніторингу контрольно-перевірочної роботи податкових органів, конкретних механізмів гармонізації взаємовідносин між платниками податків і податковими органами у процесі здійснення податкового контролю [4, с. 5–6].

Відсутність такої гармонізації проявляється, перш за все, у фіскальному напрямку діяльності контролюючих органів, що призводить до значних втрат як матеріального, так і іміджевого характеру. Зокрема, як з цього приводу заявляє міністр фінансів України Данилюк О., утримання податкової міліції потребувало 553 мільйони грн., а за результатами її роботи відшкодовано лише 520 мільйони грн., також за фактом той негатив, який приносить податкова поліція, завдає набагато більше серйозної шкоди, ніж недобаланс у 30 мільйонів [5]. Вимагають ліквідації податкової міліції та значного переформатування роботи фіскальної служби і підприємці [6].

Таким чином, напрашується висновок, що податковий контроль має бути значно ширшим, ніж лише його фіскальна частина та охоплювати не лише всі складові податкових правовідносин, а і включати відповідну взаємодію з платниками податків. Сьогодні в діяльності податкових органів поки преvalюють фіскальні методи роботи, коли всі зусилля спрямовуються, в першу чергу, на виконання контрольно-перевірочної функції. Роз'ясненню самих положень податкового законодавства широким верствам населення, профілактичній роботі, спрямованій на недопущення платниками податків несвідомих і випадкових помилок при його застосуванні, запобіганню податкових порушень приділяється менше уваги [7, с. 129].

За кордоном всеохоплюючий фінансовий контроль за грошовими операціями населення з боку податкових служб, а через них – і з боку правоохоронних органів і спецслужб у країнах із розвинутою ринковою економікою став можливий на основі бурхливого розвитку систем безготівкових розрахунків із широким використанням комп'ютерних систем [8, с. 228]. А це вказує на безпосередню взаємодію з органами нагляду за фінансовим сектором, і перш за все, – банківського нагляду, що дає можливість оперативно виявляти та перешкоджати незаконній діяльності платників податків. Це, на жаль, відсутнє в сучасних українських податкових реаліях.

Негативно впливає на рівень податкового контролю незадовільний фінансовий стан значної кількості юридичних осіб – платників податків, для яких податкове навантаження є надто високим і вони об'єктивно не в змозі сплачувати податки в повному обсязі, тому активно застосовують легальні, напівлегальні і нелегальні схеми щодо мінімізації податкових платежів, а це збільшує кількість випадків порушення податкового законодавства та підвищує ризик невиявлення здійснених порушень податковими органами. Також негативно впливає на ефективність податкового контролю низький рівень податкової культури і ступінь довіри платників податків до податкових органів. Це спричинено постійними змінами і недосконалістю податкового законодавства, наявністю численних фактів протиправної поведінки посадових осіб податкових органів, негативною статистикою судових рішень за податковими спорами між платниками податків та податковими органами, коли, поза сумнівом, мають місце факти

штучного затягування прийняття рішень на користь платника податків. У сукупності це істотно знижує ефективність податкового контролю.

Поглиблення співпраці податкових органів з платниками податків, реформування організації роботи податкових органів та підходів до проведення ними податкових перевірок, підвищення якості і стабілізація податкового законодавства є пріоритетними напрямками підвищення ефективності податкового контролю [9, с. 148].

Відповідно до вищевказаного податковий контроль має застосовуватися на всіх етапах податкових правовідносин і включати в себе в якості обов'язкового елемента також взаємодію з платниками податків у вигляді податкових роз'яснень і консультування платників. Крім цього, контроль за сплатою податків має переміститися переважно у сферу електронних платежів, контролю за рахунками і майном платників, що має базуватися на тісній співпраці з органами нагляду за фінансовим сектором, і перш за все, – банківського нагляду і контролю.

Податковий контроль можна розглядати як у широкому, так і в вузькому значенні. У широкому розумінні – це контроль держави за дотриманням податкового законодавства всіма учасниками податкових правовідносин на всіх етапах податкового процесу – від установаження податків і зборів аж до припинення податкового обов'язку. Податковий контроль у вузькому значенні – це владні дії уповноважених органів держави з перевірки законності обчислення, утримання та сплати податків платниками податків та податковими агентами [10, с. 108]. І саме в контексті широкого його розуміння має застосовуватися податковий контроль, охоплюючи всю сферу податкових правовідносин, в тому числі роботу з платниками податків у вигляді їх консультування і роз'яснення податкових норм.

Податковий контроль, на слушну думку А.В. Лісового та Т.М. Сторової, характеризується певними особливостями: 1) є спеціальним державним контролем; 2) включає контроль за дисципліною у сфері оподаткування, що припускає широкий підхід до змісту податкового контролю; 3) характеризується чіткою цілеспрямованістю; 4) пов'язаний не тільки із грошовими, але й з матеріальними ресурсами; 5) відображає відносини центральної та місцевої влади, що базуються на фіскальних функціях держави, особливою реалізації яких є чітко виражений імперативний характер; 6) реалізується через сукупність активних дій як зобов'язаних, так і владних суб'єктів [11, с. 94]. До вказаного переліку в перспективі слід також додати застосування електронного нагляду за платниками і перехід до сервісної моделі, що передбачає, в першу чергу, допомогу платникам, а не їх покарання.

Слушним є визначення податкового контролю, дане Ю.О. Соловйовим, згідно якого він є видом

державного фінансового контролю, спрямованим на встановлення правопорядку в податковій сфері та становлячим діяльність уповноважених державою суб'єктів з визначення стану виконання особами, на яких покладено податковий обов'язок, норм податкового законодавства; виявлення, дослідження та припинення відхилень від цих норм у їхній діяльності з метою притягнення винних до відповідальності [12, с. 14]. Проте його слід доповнити і метою у вигляді допомоги платникам податків у виконанні ними податкових обов'язків. Адже до основних функцій податкового контролю входять профілактична та інформаційна [13, с. 64], що дозволяють надавати інформацію платникам та проводити профілактичні заходи для запобігання порушень.

У теперішніх реаліях, на думку О.Д. Шевчука, доцільно виділити такі основні шляхи вдосконалення сучасного податкового контролю, як: 1) усунення суперечностей у законодавчо-нормативній базі; 2) більш ефективне використання комп'ютерних технологій обробки баз даних з метою підвищення автоматизації роботи податкових органів; 3) введення нових прогресивних податкових технологій і процедур [14, с. 40].

Дійсно, наявність суперечностей у законодавстві часто стає на заваді здійсненню контролю та може призвести до порушення інтересів платників, в той час як цифрові технології контролю, поєднані з чіткими процедурами, дають змогу забезпечити потрібний баланс між інтересами платників і держави.

Висновки. Узагальнюючи все вищезазначене, можна констатувати, що податковий контроль слід розглядати у широкому значенні, і він є видом державного фінансового контролю, спрямованим на встановлення правопорядку в податковій сфері та становлячим діяльність уповноважених державою суб'єктів з визначення стану виконання особами, на яких покладено податковий обов'язок, норм податкового законодавства; виявлення, дослідження та припинення відхилень від цих норм у їхній діяльності з метою надання їм необхідної допомоги у запобіганні порушення і в необхідних випадках притягнення винних до відповідальності. При цьому податковий контроль не має обмежуватись веденням обліку, інформаційно-аналітичним забезпеченням та перевіркою, а повинен включати в себе і складову з інформування платників, роз'яснення податкових норм, а також надання їм необхідної допомоги для запобігання порушенням. А сам контроль має ґрунтуватися на електронних технологіях обробки даних про платників із залученням органів контролю у фінансовій, в тому числі банківській сфері.

Напрямом подальших досліджень вбачається аналіз таких складових податкового контролю, як облік платників, інформаційно-аналітичне забезпечення податкових органів та податкові перевірки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лещух І.В. Методичні засади оцінювання та пріоритети підвищення ефективності податкового контролю в Україні / І.В. Лещух // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 3(113). – С. 59–66.
2. Корецька-Гармаш В.О. Податковий контроль: проблемні аспекти та напрями удосконалення / В.О. Корецька-Гармаш, Н.М. Раєвська // Часопис економічних реформ. – 2011. – № 1. – С. 39–44.

3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Мельник М.І., Лещух І.В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : [монографія] / М.І. Мельник, І.В. Лещух. – Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», 2015. – 330 с.
5. Податкова працює у збиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://znaj.ua/news/regions/47412/podatkova-policiya-perestala-sebe-okupati.html>.
6. Підприємці вимагають прискорити ліквідацію податкової міліції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intvua.com/news/politics/1465301167-pidpriemtsi-vimagayut-priskoriti-likvidatsiyu-podatkovoyi.html>.
7. Заболотнікова В.С. Податковий контроль як невід'ємний інструмент Державної податкової служби / В.С. Заболотнікова, О.В. Соломатіна // Вісник Запорізького нац. Університету : Економічні науки. – 2010. – № 3. – С. 128–133.
8. Ткаченко І.В. Особливості державного податкового контролю в Україні та зарубіжний досвід розвинених європейських країн / І.В. Ткаченко // Вісник КДПУ ім. М. Остроградського. – 2009. – № 59. – С. 224–228.
9. Лісовий А.В. Проблеми податкового контролю в Україні та напрями підвищення його ефективності / А.В. Лісовий, К.П. Проскура // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6. – С. 140–150.
10. Потернак Ю.П. Податковий контроль у системі забезпечення економічної безпеки держави / Ю.П. Потернак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. – 2013. – Вип. 1. – С. 105–112.
11. Лісовий А.В. Роль податкового контролю у системі державного фінансового контролю / А.В. Лісовий, Т.М. Єгорова // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2011. – № 2. – С. 91–94.
12. Соловійова Ю.О. Організаційно-правові засади здійснення податкового контролю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ю.О. Соловійова ; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». – К., 2011. – 20 с.
13. Васильчук С.С. Правове регулювання податкового контролю за справлянням непрямих податків : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.С. Васильчук. – К., 2015. – 243 с.
14. Шевчук О.Д. Сучасні тенденції та напрями удосконалення податкового контролю в Україні / О.Д. Шевчук, І.І. Лоїк // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 5. – С. 38–40.

УДК 342.951:351.82

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

FEATURES ENSURE TRAFFIC SAFETY IN UKRAINE TOWARDS EUROPEAN STANDARDS

Миронова Т.М.,

*старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

У статті досліджуються новели у законодавстві України, пов'язані з забезпеченням безпеки дорожнього руху, особливості провадження справ про адміністративні правопорушення в цій сфері, шляхи підвищення ефективності поліцейської діяльності та необхідність приведення їх у відповідність до європейських стандартів.

Ключові слова: безпека дорожнього руху, дорожньо-транспортна пригода, гарантії професійної діяльності, штрафні бали, адміністративне провадження, патрульна поліція, європейські стандарти.

В статье исследуются новеллы в законодательстве Украины, связанные с обеспечением безопасности дорожного движения, особенности производства дел об административных правонарушениях в этой сфере, пути повышения эффективности полицейской деятельности и приведение их в соответствие с европейскими стандартами.

Ключевые слова: безопасность дорожного движения, дорожно-транспортное происшествие, гарантии профессиональной деятельности, штрафные баллы, административное производство, патрульная полиция, европейские стандарты.

This article examines the novels in the legislation of Ukraine related to ensuring road safety, especially in the processing of cases of administrative offences in this sphere, ways of improving the effectiveness of police activities and provided them to European standards.

Key words: traffic safety, traffic accident, safeguards for the professional activity, penalty points, administrative proceedings, police patrol, European standards.

Постановка проблеми. Життя людини має дуже велику цінність для держави. Про це говорять всі без виключення міжнародні конвенції з прав людини та ст. 3 Конституції України [1]. Водночас безпека життя – це, зокрема, безпека на дорозі. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй проголо-

сила 2011–2020 роки «Десятиліттям дій безпеки дорожнього руху». Мета Десятиліття – скоротити втрати людських життів від дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) [2].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я за рік жертвами дорожньо-транспортних